

Broedende Zeearenden *Haliaeetus albicilla* in Nederland in 2019

Stef van Rijn, Andrea van den Berg, Peter de Boer, Jasja Dekker, Symen Deuzeman, Romke Kleefstra & Dirk van Straalen

De vestiging van broedende Zeearenden in Nederland kende een langzame aanloop met, na het eerste broedgeval in de Oostvaardersplassen in 2006, uitbreiding vanaf 2009 en snellere groei vanaf 2014. De trage aanloop en late start van de toename waren het gevolg van de leeftijdsopbouw van de vogels. Jonge dieren moeten eerst geslachtsrijp worden om te kunnen broeden; dat gebeurt veelal op een leeftijd van 5-6 jaar. De recente groei werd toegeschreven aan rekruten van Duitse origine, aangevuld met vogels van Nederlandse afkomst (van Rijn *et al.* 2016, van Rijn *et al.* 2018). De snelle groei zette tot in 2018 door met 14 bezette nesten.

Eerdere broedgevallen zijn gedocumenteerd in: de Roder & Bijlsma 2006, 2008, 2009, 2010, de Roder *et al.* 2008 (Oostvaardersplassen), Kleefstra & de Boer *in serie* (Lauwersmeer), Fikkert & Gerritsen 2015 (IJsselmonding/Zwarte Meer), Meeuwissen & Venema 2018-19 (Zuidlaardermeer), van den Bergh & van Manen 2018 (Veluwe), van Rijn & Dekker (2016), Prop (2018). In van Rijn *et al.* 2019 is een compleet overzicht opgenomen van alle gevallen in de periode 2006-18. Het onderhavige artikel geeft een overzicht van het aantal bezette nesten, het broedsucces, de leeftijd en de afkomst van broedende Zeearenden in Nederland in 2019.

Methoden

Gegevens van broedgevallen zijn bijgehouden door de Werkgroep Zeearend Nederland, Sovon en de Werkgroep Roofvogels Nederland in samenwerking met terreinbeherende organisaties. Van sommige gevallen is informatie verkregen van specifieke waarnemers, zoals van de gevallen op de Veluwe en in het Eemmeer. Onder broedgevallen worden alleen gepaarde vogels met een bezet nest verstaan. Bezette nesten zijn nesten waarin sprake is van eileg of nesten waaraan in de voorjaarsperiode is gebouwd.

Vijf nesten werden beklommen voor onderzoek. Nestbezoeken betroffen altijd de latere jongenfase bij een jongenleeftijd van 4-8 weken. De nestjongen werden gemeten, gewogen en geringd, zowel met een oranje metalen ring van het Vogeltrekstation als met een zwarte metalen kleurring met inscriptie. Het gewicht werd gebruikt voor geslachtsbepaling (in combinatie met tarsusmaten) en als indicatie voor conditie, de maximale vleugellengte als leeftijdsmaat en breedte van de tarsus als maat voor het geslacht (tarsus-index, zie Helander *et al.* 2007).

Identificaties van geringde (broed)vogels zijn door de werkgroep verzameld via correspondentie met waarnemers, via Waarneming.nl, uit de databank van het Nederlandse Vogeltrekstation en van bronnen op Facebook. De herkomst van

buitenlandse vogels is opgevraagd bij de betreffende buitenlandse ringcentrales.

Resultaten

Aantallen en verspreiding

In 2019 werden 14 bezette nesten geregistreerd, waarvan ten minste 12 paren tot broeden overgingen. In de Oostvaardersplassen, waar in de periode 2006-18 jaarlijks gebroed werd, was in 2019 voor het eerst in 13 jaar geen nest in gebruik. Er werden wel adulte vogels waargenomen maar of er sprake was van een gevestigd paar kon niet worden vastgesteld. Daar tegenover stond de vestiging van een paar in de Lepelaarplassen, die een nest bouwden en tot broeden overgingen. In het Lauwersmeer mislukte een broedpoging vermoedelijk al in maart, hoewel broeden niet met zekerheid is vastgesteld (nestbouw wel). Paren van recente vestigingen (uit 2017 en 2018), zoals die van de Fluessen en de Hellegatsplaten, waren daarentegen in 2019 voor het eerst succesvol.

De broedparen vestigden zich vooral in de drie regio's met grotere wateren en natte gebieden in Noord-Nederland, het IJsselmeergebied en de Zuid-Hollandse en Zeeuwse Delta. In Noord-Nederland en de Delta werden drie respectievelijk vier paren vastgesteld; in de regio IJsselmeer, het zwaartepunt van de Nederlandse verspreiding, ging het om zes paren. Dit beeld komt overeen met de situatie van recente jaren. Nabij de IJssel (regio Rivierengebied) had een paar voor het derde achtereenvolgende jaar een nest in gebruik op de Noord-Veluwe, maar kon broeden opnieuw niet worden bevestigd (mond. meded. Wim van den Bergh). Naast bezette nesten werden in een aantal gebieden gepaarde vogels waargenomen, waarvan tenminste één van de partners in onvolwassen klee was. Hier kan op korte termijn nestbouw worden verwacht. Zover nu bekend is, is dat het geval in de Onlanden in Groningen, de Friese IJsselmeerkust, het Drents-Friese Wold en Fochteloërveen, de Noord-Veluwe (2de paar), de IJssel en een aantal gebieden in de Delta van ZW-Nederland.

Broedsucces

Van de 12 paren die in 2019 (Lauwersmeer niet meegerekend) tot broeden kwamen, mislukte alleen het nest van de Slikken van de Heen. Dat paar bouwde een nieuw nest dat tijdens een storm in de vroege eifase uit de boom viel. De elf succesvolle broedparen brachten 8x 1 en 3x 2 jongen groot, samen 14 individuen (Tabel 1). Alle jongen vlogen uit. Dat is gemiddeld 1.3 uitgevlogen jongen per geslaagd broedgeval en 1.0 per nest. Het broedsucces pakte in 2019 wat lager uit dan de meeste eerdere jaren. In alle delen van land was sprake van wat geringere aantallen jongen per nest, waarbij de meeste paren slechts één jong grootbrachten. Van de 14 jongen was de helft afkomstig uit in de regio IJsselmeergebied, 5 uit de Delta en slechts 2 uit Noord-Nederland. Zes jongen werden van een kleurring met code voorzien (Zwarte Meer, Veluwemeer, Lepelaarplassen, Dordtse Biesbosch en Hellegatsplaten).

Tabel 1. Broedsucces van Nederlandse zeearendparen met bezette nesten, plus afkomst (NL=Nederland, D=Duitsland) en leeftijd van broedvogels in 2019 (- = geen ring, ? = ringcode onbekend of onzeker). *Nest occupation, reproductive success (number of chicks in nest and number of fledglings), origin (NL=Netherlands, D=Germany) and age of breeding birds of White-tailed Eagles in The Netherlands in 2019 (- = no ring, ? = ring code unknown/uncertain).*

Regio <i>Region</i>	Gebied <i>Site</i>	Broeden <i>Bred</i>	Jong <i>Chick</i>	Vliegvlug <i>Fledged</i>	Afkomst en leeftijd man <i>Origin and age male</i>	Afkomst en leeftijd vrouw <i>Origin and age female</i>
Noord-Nederland	Lauwersmeer	nee	0	0	- (Adult)	- (Adult)
	Zuidlaardermeer	ja	1	1	NL (9kj)	- (Adult)
	Alde Feanen	ja	1	1	- (Adult)	- (Adult)
IJsselmeer	Fluessen	ja	1	1	D (5kj)	D (6kj)
	Zwarte Meer	ja	1	1	NL (9kj)	? (Adult)
	IJsselmonding	ja	2	2	D (14kj)	NL (13kj)
	Veluwemeer	ja	1	1	- (Adult)	- (Adult)
	Lepelaarplassen	ja	1	1	- (Adult)	NL (7kj)
	Eemmeer	ja	1	1	NL (7kj)	- (Adult)
Rivieren	Noord-Veluwe	nee	0	0	- (Adult)	NL (6kj?)
Deltagebied	Brabantse Biesbosch	ja	2	2	- (Adult)	- (Adult)
	Dordtse Biesbosch	ja	1	1	- (Adult)	- (Adult)
	Slikken van de Heen	ja	0	0	NL (6kj)	NL (8kj)
	Hellegatsplaten	ja	2	2	- (Adult)	NL (8kj)

Volwassen Zeearend aan het vissen (Tekening: Jan Brinkgeve). Vis vormt, samen met watervogels, het hoofdvoedsel van Nederlandse Zeearenden. *Adult White-tailed Eagle fishing.*

Leeftijden van broedvogels

Ten minste twaalf broedvogels waren ringdragend, waarvan bij elf de ringcode bekend is. Drie hiervan bleken van Duitse origine (man IJsselmonding en de vogels van het paar bij de Fluessen) en acht afkomstig uit Nederlandse aanwas. Het vrouwtje van het Zwarte Meer was ringdragend maar de code werd niet ontrafeld. De letter-cijfer-combinatie en kleur van de ring wijzen op buitenlandse afkomst. Het vrouwtje op de Noord-Veluwe droeg een ring en was vermoedelijk een jong uit 2014 (6de kalenderjaar). De leeftijd van de vogels varieerde tussen 5-14 kalenderjaar; gemiddeld 8-9 kalenderjaar. De overige broedvogels waren in adult kleed waarvan tenminste 14 ongeringd (Tabel 1). Broedvogels uit Duitsland kenden een gemiddelde dispersieafstand van *c.* 314 km en vogels uit Nederland van gemiddeld 85 km. Van de uit Nederland afkomstige vogels hadden vrouwtjes gemiddeld een grotere dispersie dan mannetjes.

Jonge Zeereenden op het nest van de Hellegatsplaten, 21 juni 2019 (Foto: Pepijn Calle).
Nestlings of White-tailed Eagle at breeding site Hellegatsplaten, 21 June 2019.

Discussie

Het aantal broedparen van Zeereenden in Nederland nam vanaf 2010 toe (van Rijn & Dekker 2016, van Rijn *et al.* 2019), en de groei kende vanaf 2014 een versnelling. De toename zette in 2019 niet substantieel door, ondanks de vestiging van nieuwe

overzomerende paren. In hoeverre de groei de komende jaren zal doorzetten is moeilijk te zeggen, maar de aantallen jonge en subadulte vogels nemen nog steeds toe. Deze dieren zullen binnen enkele jaren de geslachtsrijpe leeftijd bereiken en daarmee kans maken op toetreding tot de broedpopulatie.

De nesten zitten vooralsnog vrijwel allemaal in de meest rustige delen van grote natuurgebieden of op strategische locaties waar weinig mensen komen dan wel door de beheerder worden weggehouden. De recente vestigingen in Friesland (Alde Feanen, Fluessen) zitten echter in bosjes in agrarisch cultuurlandschap, tussen drukke vaar- en autowegen maar met natuurgebieden als Alde Feanen, Friese meren en IJsselmeer op korte afstand. De toename omvat alle regio's met grote wetlands en meren, waarbij het IJsselmeergebied momenteel het grootste aantal huisvest. In de regio Rivierengebied, waaronder het stroomgebied van Rijn, Waal, Neder-Rijn, Lek, IJssel en Maas, zijn vooralsnog amper aanwijzingen dat er nieuwe vestigingen bijkomen, ondanks dat er voldoende geschikte broedgebieden aanwezig zijn. Waarschijnlijk zullen eerst de regio's met de grotere wateren, wetlands en meren verder vollopen, en gebieden langs de grote rivieren pas later.

Dank

Alle waarnemers en mensen werkzaam bij natuurbeschermingsinstanties worden bedankt voor het delen van informatie en voor de mogelijkheid om nest- en ringonderzoek te kunnen doen. Waarnemers die ringen aflazen en doorgaven worden bedankt voor hun bijdrage bij de identificatie van broedvogels.

Summary

Rijn S. van, van den Berg A., de Boer P., Dekker J., Deuzeman S., Kleefstra R., van Straalen D. 2019. Breeding White-tailed Eagles *Haliaeetus albicilla* in The Netherlands in 2019. De Takkeling 27: 204-209.

In 2019, 14 breeding sites of White-tailed Eagles in wetlands, lake and river districts in The Netherlands were occupied. At least 12 pairs produced a clutch. Eleven pairs were successful, raising a total of 14 fledglings. The failed pair occupied a newly built nest that was destroyed during a storm in the early egg stage. Several other sites were occupied by newly settled summering, non-breeding pairs. The number of non-settled birds, mostly in juvenile and immature plumage, is still on the increase. Breeding sites were mainly located in large nature reserves with restricted human access but a few in woodlots in farmland in the vicinity of large wetlands. Of 28 breeding individuals, 11 birds were identified by means of their colour-ring codes. Ages ranged from 5-14 calendar-years, averaging 8-9 calendar years. Three birds originated from Germany, with an average natal dispersal of 314 km. Eight breeding birds were recruited from Dutch breeding sites and showed an average natal dispersal of 85 km.

Literatuur

Bergh W. van den & van Manen W. 2018. Broedgeval van Zeearend *Haliaeetus albicilla* op de Noord-Veluwe in 2017. De Takkeling 26: 58-61

- Fikkert C. & Gerritsen G. 2015. Het eerste broedgeval van de Zeearend in Overijssel in 2015. Vogels van Overijssel 2015:22-27.
- Helander B., Hailer F. & Vilà C. 2007. Morphological and genetic sex identification of white-tailed eagle *Haliaeetus albicilla* nestlings. J. Ornithol. 148: 435-442.
- Kleefstra R. & de Boer P. 2010-2015. Broedvogelmonitoring in het Lauwersmeer in 2010-2015. SOVON inventarisatierapport 2010/26, 2011/24, 2012/39, 2014/40, 2015/58. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Meeuwissen G. & Venema J.H. 2018. Eerste broedgeval van de Zeearend in de provincie Groningen in 2017. De Grauwe Gors 45: 20-33.
- Meeuwissen G. & Venema J.H. 2019. Tweede broedgeval van de Zeearend in de provincie Groningen in 2018. De Grauwe Gors 46: 18-29.
- Prop D. 2017. Broedvogels van de Dode Hond 2017. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken Rapport 260.
- Prop D. 2018. Zeearend broedt in het Eemmeer. Vogelwerkgroep het Gooi en omstreken. <https://www.vwggooi.nl/index.php/2-algemeen/369-zeearend-broedt-in-het-gooi>
- Rijn S. van & Dekker J.J.A. 2016. Zeearenden in Nederland. Een kennisoverzicht van de verzamelde gegevens tot en met 2016 en een onderzoeksplan. Rapport 2016-03. Jasja Dekker Dierecologie & Delta Milieu, Arnhem/Culemborg.
- Rijn S., van den Berg A., de Boer P., Dekker J., Deuzeman S., van Straalen D. & Kleefstra R. 2018. Broedende Zeearenden in Nederland in 2006-2018. Limosa 92: 3-15.
- Roder F.E. de & Bijlsma R.G. 2006. Eerste broedgeval van de Zeearend *Haliaeetus albicilla* in Nederland. De Takkeling 14: 209-231.
- Roder F.E. de, Bijlsma, R.G. & Klomp J. 2008. Tweede broedgeval van de Zeearend *Haliaeetus albicilla* in Nederland. De Takkeling 16: 100-123.
- Roder F.E. de & Bijlsma R.G. 2008. Derde broedgeval van de Zeearend *Haliaeetus albicilla* in Nederland. De Takkeling 16: 188-198.
- Roder F.E. de & Bijlsma R.G. 2009. Vierde broedgeval van de Zeearend *Haliaeetus albicilla* in Nederland. De Takkeling 17: 195-200.
- Roder F.E. de & Bijlsma R.G. 2010. Broedgeval van Zeearend *Haliaeetus albicilla* in de Oostvaardersplassen in 2010. De Takkeling 18: 192-196.

Adres: Werkgroep Zeearend Nederland, info@werkgroepzeearend.nl